

Dit wil je weten

101 experts geven hun beste advies prijs

Onder redactie van Mark Geels en Tim van Opijnen

MAVEN
PUBLISHING

Bruggen slaan tussen jong en oud

PEARL A. DYKSTRA

Hoogleraar Empirische Sociologie Erasmus Universiteit Rotterdam; voormalig senior onderzoeker Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut; voormalig hoogleraar Verwantschapsdemografie, Universiteit Utrecht

234

Een van de centrale vragen binnen de sociologie is die naar het ontstaan en voortbestaan van scheidslijnen in de samenleving. Meestal gaat de aandacht uit naar splitsingen die langs sekse, ras, etniciteit, religie of sociale klasse lopen. Pas recent is leeftijd aan dit rijtje toegevoegd. Niet dat er eerder helemaal geen aandacht was voor leeftijd als sociale scheidslijn; denk bijvoorbeeld aan de populariteit van de vermeende ‘generatiekloof’ in de jaren zestig en zeventig, en aan de recentere debatten over competitie tussen jongere en oudere generaties rond schaarser wordende hulpbronnen. Ik vind leeftijd als sociale scheidslijn een belangrijk thema vanwege de restricties die er zijn voor jong en oud om elkaar te ontmoeten, op een betekenisvolle manier met elkaar om te gaan en buiten stereotypen te gaan denken.

De sociologen Gunhild Hagestad en Peter Uhlenberg spreken over ‘leeftijdssegregatie’ om aan te geven dat er in het dagelijks leven grenzen bestaan tussen jong en oud. Mensen brengen een groot deel van hun tijd door in leeftijdsenclaves, ieder met hun eigen cultuur en met op de eigen leeftijd gerichte bezigheden. Kinderen en jongvolwassenen worden afgezonderd in scholen, volwassenen werken op plekken waar de jongsten en oudsten worden geweerd, en ouderen komen niet zelden terecht in aparte woon- en zorgvoorzieningen. Leeftijdssegregatie wordt geproduceerd en versterkt door wat Martin Kohli de ‘tripartiete’ levensloop noemt: de temporele ordening van de levensfasen van voorbereiding, gezins-

vorming en werk, en pensionering. Tripartisatie komt historisch voort uit de overgang van een economisch systeem van huishoudensproductie naar een stelsel gebaseerd op arbeidsloon, met de daarbij behorende afschaffing van kinderarbeid, uitbreiding van onderwijs en invoering van sociale-zekerheidsarrangementen. De chronologisch gestandaardiseerde levensloop heeft sociale orde gecreëerd mede omdat er regels zijn die mensen kunnen volgen bij het vormgeven van hun leven. Die regels komen naar voren in sociaal gedeelde ideeën over het ‘juiste’ tijdstip waarop gebeurtenissen zoals uit huis gaan en kinderen krijgen horen plaats te vinden; ze zijn formeel vastgelegd in juridische normen omtrent de rechten en plichten van mensen van verschillende leeftijden, en ze vormen de basis voor naar leeftijd ingedeelde onderwijs-, werk- en sociale-zekerheidsregelingen.

De Amerikaanse socioloog James Coleman betoogde dat leeftijdssegregatie enerzijds jongeren de mogelijkheid ontnemt om een goed beeld te krijgen van middelbare en latere levensfasen, en anderzijds ouderen creëert die weinig affiniteit hebben met jongere generaties. In zijn visie kan leeftijdssegregatie zowel oorzaak als gevolg zijn van leeftijdsvooroordelen, in het Engels aangeduid als ‘ageism’. Scheidingen tussen leeftijdsgroepen kunnen vooroordelen doen ontstaan en deze ook versterken. De vooroordelen, op hun beurt, kunnen grenzen aanbrengen tussen jong en oud. Uit klassieke sociologische studies weten we dat gescheiden werelden de ideale condities zijn voor het ontstaan en voortbestaan van stereototype ideeën en opvattingen over ‘de ander’.

Segregatie op basis van leeftijd gebeurt wanneer jong en oud zich op verschillende plekken bevinden en dus weinig mogelijkheden hebben voor persoonlijk contact. Vrijtijdsactiviteiten van jong en oud vinden vaak op verschillende locaties plaats, juist omdat ze op basis van leeftijd zijn georganiseerd, zoals bijvoorbeeld in het geval van jeugdorkesten, gemeentelijke jeugdactiviteiten, dagactiviteiten voor ouderen en ouderenreizen. Families vormen een van de weinige contexten waarin mensen van verschillende

leeftijden met elkaar omgaan. Andere contexten voor intergenerationale interacties zijn godsdienstige gemeenschappen, betaald werk, vrijwilligerswerk en buurten. Het neerhalen van leeftijdsbarrières en het scheppen van mogelijkheden voor interacties tussen jong en oud zijn manieren om sociale segmentatie te reduceren en meer cohesie in onze samenleving te realiseren. Voor het dagelijkse leven van mensen ligt hier een massa concrete uitdagingen. Voorbeelden zijn: geen leeftijdsbeperkingen voor het lidmaatschap van of participatie in verenigingen (zangkoren!); buurtfeesten met activiteiten die voor alle leeftijden aantrekkelijk zijn; werkteams met een naar leeftijd gemêleerde samenstelling. Reflectie over de betekenis van leeftijd in dagelijkse interacties en wat die betekenis idealiter zou kunnen zijn, helpt ons op weg te gaan naar een samenleving voor alle leeftijden.